

caste saneteque ad unum conspirant, scilicet ut et Dei providentiam maximo in lumine ponant, et veri numinis cultum, virtutis amorem, horroremque vitii ubique penes populos commendent persuadeantque.

4. Denique, aliis prætermis, quod assumerent gentes omnes suam habere epocham mythologicam, non exceptis Hebræis atque christianis, cum tamen ex dictis et ex facto ipso certissime constet neque Hebræos neque christianos unquam ejusmodi epocham habuisse; illud enim inter origines ethnicae et sacras perpetuo interponitur discrimen, quod inter opus Dei et hominum inventa intercedit (1).

Ad 5. D. Id est, supposuerunt interdum etiam hæretici miracula, C. vere habuerunt N. Invidentes hæretici huic Ecclesie decori quod negare ipsi non potuerunt, nisi sunt miracula obtrudere; at cum consilium in irritum ceciderit, aliam viam iniverunt contemnendo Ecclesiam a qua discesserunt miracula, aliaque charismata quibus in sanctis suis quovis tempore, ut postea ostendemus, vera Christi Ecclesia abundavit. Ad protestantes præcipue quod spectat, si penes ipsos miracula ederentur, nunquam devenissent ad systema mythicum excogitandum; cum vero nihil unquam supernaturalis apud illos eveniat, in eam plures ex illis proruere opinionem qua omnia eliminarent miracula ex populo hebraico, atque ex evangelio. Illi vero penes quos talia facta non semel contingunt, longe absunt ab absurda ac impia ejusmodi sententia. Quod si visiones lutherani Schwendenborgii aliquam celebritatem nactæ sunt, potissime repeti id debet ab illa visione in qua ipse exhibet parentem suum Lutherum detrusum ad inferos (2).

(1) Diversa, ut notum est, existunt systemata eruditorum circa rationem explicandi antiquam mythologiam. Sunt qui adoptant explicationem Evehemeri juxta quam mythologia non præfert nisi eventus historicos quorum homines auctores fuerint, dii autem non fuerint nisi duces, nautæ, viri bellicosi. Hæc explicatio historica mythologiae ab ejus auctore et defensore Evehemeritica dicta est. Hanc expositionem avide arripuerunt epicurei utpote quæ magis congrueret ipsorum systemati, quod nulla detur providentia, et omnia casu ac fortuito eveniant. Hanc pariter magna saltem ex parte adsciverunt mythici recentiores eamque applicant sacra Scriptura. Alii adoptant explicationem symbolicam, alii mixtam, eamque evolvit Kreuzer cum suis modificationibus in sua *Symbolica*; alii censent aut physicam aut ethicam sub mythis contineri. Alii alia ratione rem exponunt. Cf. art. cit. necnon Natalis Comitis *Mythologiae sive explicationum fabularum* lib. X. Venet. 1581. Montaucon *L'antiquité expliquée*. Paris 1719. tom. 1. *Discours préliminaire sur l'origine de l'idolâtrie et sur les idées que les payens avaient de leurs divinités* § 4. Banier *La mythologie et les fables expliquées par l'histoire*. Paris 1758. Quidquid porro sit, ex hac ipsa varietate opinionum et sententiarum patet quam labile sit fundamentum mythicum, ut referri possit cum narrationibus biblicis.

(2) Schwendenborg enim natus est ex episcopo Sveco lutherano, et in ea secta enutritus; obiit autem an. 1772. In op. cui tit. *Vera christiana religio, continens universam theologiam notæ ecclesie ab Emmanuele Schwendenborg, Domini Jesu Christi servo*. Amstelod. 1771. pag. 481. hæc inter ceteras visionem refert. Vidit in quadam regione Lutherum audientem et superbia tumentem, qui congregabat discipulos suos, et collocabat juxta se eos qui majori zelo suam defenderant doctrinam. Lutherus modo dogmatico incessanter hæc verba ingeminabat: *sola fides justificat*. Sed heu! astitit Angelus qui ei declarat, ejusmodi doctrinam falsam esse, nec eum pervenire posse ad gloriæ regionem, quin illam deserat. Quibus verbis reformator velut a fulmine percussus est; diu recusat se subjicere, ast tandem incipit dubitare in corde suo. In alio vero itinere, Schwendenborg invenit Lutherum in tertia re-

Ceterum fanaticus hic vir qui denuo stupidum excitavit anthropomorphismum negligendus omnino est (1).

Ad 6. D. Miracula aliaque extraordinaria dona non semper ineluctabile argumentum suppeditant sanctitatis in nonnullis casibus peculiaribus, Tr. vel C. cum hæc ordinaria sunt et permanentia N. Alioquin nullam pariter vim haberent ad divinam missionem Christi et apostolorum evincendam, quod profecto adversarii non admittunt (2).

III. Obj. Saltem nullum colligi potest argumentum pro Ecclesie vita ex ejus fecunditate; 1. Alioquin enim peccatores, qui certe vivi non sunt, nullum fructum edere possent ex suis missionibus; 2. Nulla sectæ possent aliquo felici successu evangelium infidelibus annuntiare, cum tamen experientia contrarium evincat. 3. Notum est illud Augustini effatum, quod Christus seu Ecclesia etiam per uterum ancillarum procreet sibi filios. Ergo.

Resp. N. A. Ad 1. prob. Neg. Siquidem Christus non individuus sed societati ipsi donum fecunditatis pollicitus est: cum vero peccatores, licet sint mortui in se ipsis, sint tamen membra corporis vivi quod per ea prædicat et operatur, fit ut vi legitimæ missionis uberes interdum ex laboribus suis colligant fructus. Hac autem missione destituti sunt sectarii, utpote ab Ecclesia separati.

Ad 2. N. Experientia enim potius contrarium iuculentissime ostendit. Quamvis enim media omnia adhibuerint, ac etiam adhibeant sectæ ad infideles Christo adducendos, ut suo loco probavimus (3), nullo

gione, quæ species est purgatorii, in qua datur opera conversioni impiorum, eorum scilicet, qui aliquo crimine aut errore inquinati sunt. Tunc Angelus dicit Schwendenborgio Lutherum videri sua commenta agnoscere, spemque effulgere eum revocandi in viam rectam. « Quapropter, dicebat Lutherus, non miror quod ego erraverim, sed miror quod unus delirans tot deliros poterit producere. » Cf. etiam Moehler *Symbolique*, tom. II. pag. 510 seq.

(1) Ita in op. *Les merveilles du ciel et de l'enfer*, par Emmanuel de Schwendenborg. Trad. du latin, par A. J. P. Berlin. 1782. tom. I. n. 78. seq. ubi inter cetera scribit: « La Divinité fait le ciel, le ciel a la forme humaine, d'où l'on doit conclure que la Divinité a aussi la forme humaine; car l'humanité de Dieu est divisée; » et n. 81, 82. « L'idée que chaque homme a d'un Dieu, sous forme humaine, lui est influée du ciel, où l'on ne connaît Dieu que sous cette forme. » Demum, aliis omissis, n. 86. « Les célestes ne peuvent revenir de leur étonnement quand ils voient et voient que des gens de ce monde, qui se croient plus éclairés que les autres, pensent que Dieu est invisible et incompréhensible, et regardent comme des sots et des imbécilles ceux qui n'en ont pas la même idée qu'eux. » At tamen hujus visionarii opera in plures linguas vertuntur, et plures sectatores inter protestantes acquirunt et defensores. Talis est indoles humani ingenii, cum semel viam veritatis deseruit!

(2) Cf. Maldonatam in cap. 7. s. Matth. v. 22. ubi copiose ostendit discrimen quod intercedit inter donum miraculorum extraordinarium in casibus singularibus, et donum istud, cum frequens et permanens est, conclusivumque: « Nam etsi non necessario sequitur, eum qui miracula faciat veram habere fidem (et in casu nostro veram sanctitatem;) tamen necessario sequitur, eam, in qua frequentia et quasi ordinaria miracula fiunt, veram esse Ecclesiam... Nulli generaliter hominum societati, nisi Ecclesie suæ ordinariæ faciendi miracula concessit (Deus) facultatem. Magis etiam necessarium est, quod altera ex parte per negationem ducitur, in qua miracula nulla fiunt, eam veram Ecclesiam esse non posse, quia scimus Christum Ecclesie suæ potestatem ad faciendam miracula dedisse. »

(3) In Tract. *De vera religione*, prop. 10.

tamen felici exitu id præstiterunt, et in irritum omnes earum conatus cesserunt. Non enim hic agitur de uno vel altero individuo, sed agitur de conversione populorum, qualem reipsa vera Christi Ecclesia operata est; ita ut nulla prorsus gens sit ad Christum adducta, quæ conversionem suam non referat illi acceptam (1). Hæc est illa mira fecunditas quæ ineluctabile prorsus perhibet argumentum vitæ quæ a Christo prædita est unica ejus sponsa.

Ad 3. D. In ordine ad valorem baptismi ab hæreticis collati, C. in ordine ad hæreticorum fecunditatem in gignendis Christo filiis N. Augustinus enim illud protulit effatum ad dissolvendam difficultatem rebaptizantium, qui contendebant nullum esse baptismum ab hæreticis administratum eo quod solius sponsæ Christi proprium sit filios ei procreare (2). Nunquam vero aut s. Augustinus aut patres reliqui in sectis agnoverunt illam fecunditatem de qua loquimur, imo iis aperte eandem denegarunt (3).

CAPUT III. — De Ecclesie notis.

Si Ecclesia Christi vivens est vi mutui illius commercii quod ei vindicavimus inter animam et corpus quibus constat, debet necessario distingui ab iis notis ac spuris societatibus, quæ sibi Ecclesie gloriam vindicant, ac nomen quidem habent quod vivat, at reipsa mortuæ sunt. Deprehendi autem debet vera Christi Ecclesia per signa, quæ in omnium oculos facile incurrant, ac illius ita sint propria ut nulli alii societati quæ Christi non sit, convenire possint. Hæc porro signa, characteres, seu indicia ea sunt quæ vulgo notæ nuncupamus (4).

Hæ notæ quæ præstant ut cognitio nobis veræ Ecclesie affulgeat, non debent ad arbitrium confingi; alioquin unaquæque secta prius notas quæ magis sibi arriserint reperit, easque sibi deinceps adjudicabit, ut se unice veram esse Christi Ecclesiam inferat; nullusque erit controversiæ exitus, uti reipsa ab hæreticis semper factum est (5). Debent proinde

(1) In tract. *De vera religione*, prop. 10.

(2) Cf. in lib. I. *De baptismo* cap. 10. n. 14.

(3) Nota sunt verba Tertulliani quibus graphicè hæreticos depingit in lib. *De præscriptis*, cap. 42. « De verbi administratione quid dicam, cum hoc sit negotium illis (hæreticis), non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur... Nostra suffodiunt ut sua ædificent. » Cf. in hunc textum notas P. La-Cerda n. 244. seq.

(4) Bellarminus lib. IV. *De ecclesia militante* cap. 11. tres conditiones assignat, quæ concurrere debent ad veras notas constituendas, ac 1. quod debeant esse propriæ et non communes; 2. debeant esse notiores ea re cuius sunt notæ; 3. debeant esse inseparabiles a vera Ecclesia cuius notæ sunt: quas quidem conditiones ibidem fuse evolvit.

(5) Cf. Bellarm. loc. cit. ubi recenset notas ab hæreticis excogitatas, ostenditque eas insufficientes ac ineptas esse ad propositam inquisitionem; sunt autem 1. vera et incorrupta prædicatio evangelii; 2. legitima administratio baptismi; 3. legitimus usus eucharistiæ; 4. legitimus usus clavium; 5. legitima electio ministrorum; 6. oratio publica, psalmodia et catechismus lingua vulgari; 7. mysterium crucis, id est, tribulationes intus et extra; aliaque ejusmodi postea invectæ.

Etiam Guillelmus Palmer in op. cit. *De ecclesia Christi*, par. 1. cap. excludit has diversas notas, præsertim eam quæ statuitur in veritate doctrinæ, cum maxima hominum pars idonea non sit ad examen istud instigandum, et tamen quælibet secta contendat se tenere veram et ortho-

notæ ex intima ac essentiali ipsius Ecclesie a Christo institutæ constitutione sua sponte enasci.

Cum vero ex hæcenus vindicatis Ecclesia a Christo fundata constet, ad modum viventis humani individi, anima, corpore et vita quæ vi utriusque conjunctionis et commercii exurgit, sequitur non alias notas veræ Christi Ecclesie assignari posse quam quæ ex ejusmodi constitutione ac natura profluunt. Eæ autem sunt unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas, quas nempe jam a IV. rei christianæ seculo recensuerat concilium Constantinopolitanum in fidei symbolo illis verbis: « Credo unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam (1). »

Has igitur et non alias esse veræ Christi Ecclesie notas, nec ulli prorsus societati, præterquam soli Ecclesie Romanæ convenire seu competere posse ostendendum nobis est. Quod quidem præstare insequentibus propositionibus aggredimur.

PROPOSITIO I. — Veræ Christi Ecclesie notæ sunt unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas.

Quamvis nonnulla dixerimus in tractatu *De vera religione* (P. II. prop. IV) de Ecclesie unitate, quæ tamen illic dissertimus non debent permisceri cum iis de quibus in præsentia agimus. Etenim illic de unitate dissertimus prout Ecclesie proprietates essentialis est, hic vero eam pertractamus quatenus est indicium externum, character, signum aut nota externa qua ducimur ad illam Ecclesiam cognoscendam quæ tali proprietate prædita est: quod et de notis reliquis est intelligendum. Proprietates enim intimæ sunt et ad rei essentiam pertinent; notæ autem sunt extrinsecæ, atque essentiali ac proprietati non manifestiones, quæ ex intrinsecis proprietatibus efflorescunt. Nonnulla tamen et de his proprietatibus ob materiae necessitudinem hic adicere debemus.

Verum priusquam has notas veræ Ecclesie Christi vindicemus, nonnulla præmonenda sunt tum de notis ipsis, tum de earum natura et ordine genetico, seu ratione qua altera ex altera gignitur, ut inde demum inferamus ita se illas habere per modum unius, ut vel omnes vel nulla competat Ecclesie.

Itaque imprimis deprehendimus hæc notas extrinsecas necessario originem ducere ab ipsa rei natura, seu ab essentiali Ecclesie constitutione prout a Christo instituta est, ita ut ex ipsis vera Christi Ecclesia veluti a sua externa specie et physionomia internoscatur, et discernatur a quavis societate, quæ Christi non sit. 2. Ab eisdem notis nec solam animam, nec solum corpus Ecclesie debere nobis pateferi, sed utrumque simul prout in mutuo commercio Christi doctrinam. Ea tamen hic interserit, quæ nobis non probantur, et suo loco excutiemus.

(1) Hæc autem non sunt nisi explicita expositio notarum, quæ in symbolo apostolico continentur illis verbis: « Credo sanctam Ecclesiam catholicam. » Nam *ecclesia* in singulari numero ponitur, ac propterea una significatur, quæ dicitur *sancta et catholica*; quod si Ecclesia catholica est, debet necessario pariter esse *apostolica*, ut ex dicendis perspicuum fiet. Quod vero spectat ad alias sive plures sive pauciores notas assignatas a nonnullis patribus et theologis, illæ vel redeuntur ad quatuor recensitas, vel eas implicite continent.

cio seu communicatione reperiuntur, scilicet prout Ecclesia corpus vivens est, et vita quidem divina ac supernaturali.

Ad secundum quod spectat, observamus talem esse naturam ac indolem harum notarum, ut necessario nexu adhaerescant suo principio ex quo profluunt. Hinc ut unitas esse possit, non solum debet esse plena et formalis, sed debet praeterea secum necessario praesferre principium ex quo haec ipsa unitas constituitur; nempe non sufficit ut habeatur eadem fidei professio, idem sacramentorum usus, communicatio mutua membrorum; sed requiritur insuper principium auctoritatis ex qua sola in omnibus eadem fidei professio oritur; principium, inquam, divinitus institutum, visibile efficacique quod in Ecclesiam universam influat, illamque regat ac moderetur, ut exurgat vera ac intima connexio inter caput et membra, inter membra singula ad invicem, ac demum inter animam et corpus. Id quod et de ceteris notis suo modo intelligi debet, prout in nota sanctitatis manifestum est, quae absque gratia sanctificante et charitate ex qua gignitur, consistere non potest, atque item de notis catholicitatis et apostolicitatis, quae concipi nequeunt absque unitate a qua dependent.

Ad postremum quod attinet adnotamus tres posteriores notas virtualiter includi in priori, nempe in unitate, atque ab ea tanquam communi fonte dimanare. Etenim si unitas quae a principio auctoritatis constituitur, caput simul et membra complectitur, necnon corpus et animam, profecto sequitur, Ecclesiam quae pro nota characteristicam habet unitatem, debere pariter tanquam notam suam habere sanctitatem, qua dignoscitur ipsam vivere, necnon catholicitatem ut ipsius Ecclesiae cognoscatur semper et ubique identitatis, ac demum apostolicitatem ratione ejusdem originis ac doctrinae. Unde liquet, uti jam praemonuimus, ita inter se notas istas colligari, ac mutuo nexu ab invicem dependere, ut nulla tolli possit, quin ceterae corrumpantur, aut ulla earum reperiri quin reliquae coelegantur (1). Restat igitur, ut primum inspiciamus utrum ejusmodi notae debeant vere Christi Ecclesiae competere, an vero aliae requirenda sint. Nos porro affirmamus recensitas notas et non alias verae Christi Ecclesiae necessario competere (2), quod quidem ostendere arduum negotium non est.

Sane si notae externae alicujus rei tales natura sua esse debent, ut nos certo et absque deceptionis periculo ducant in ejus cognitionem, ita oportet eas

(1) Atque hic obiter animadverto a nonnullis theologis constitui unitatem non jam ceu notam, ut vocant, positivam, ita ut ex eo quod in aliqua communione unitas reperitur, inferri legitime possit eam esse veram Christi Ecclesiam, sed solum uti notam, seu signum negativum exhiberi, quatenus si in aliquo coetu desit, legitime inferri possit eum non esse veram Christi Ecclesiam. Quod quidem mihi videtur non satis accurate, imo nec vere ab ipsis adstrui. Impossibile enim est, ut si unitas qualis requiritur ad notam constituendam, reperitur, colligi inde non possit societatem in qua conspicitur esse veram Christi Ecclesiam.

(2) Quae quidem intelligi nequeunt de numero, ut ita dicam, materiali, sed de re, ita ut non alia nota assignari possit, quae cum recensitis componi nequeat, aut ad illas revocari, juxta ea quae paulo ante diximus.

nobis exhibere rem cujus notae sunt, ut ipsi soli conveniant ac nulli alii praeterea: atqui ejusmodi sunt quatuor quas recensuimus notae: ergo. Major per se patet; minorem vero sic evincimus. Ex superius vindicatis vera Christi Ecclesia ea sola est quae per modum unitatis a Christo instituta est ad instar individui viventis ex anima et corpore, et quidem corpore integro quale exurgit ex capite et membris ita inter se coordinatis, ut caput praesit, membra artissime inter se connexa eidem subsint, ab eoque regantur, motumque, ut ita dicam, ab eodem accipiant. Jam vero recensitas notas nos ducere in hujus Ecclesiae cognitionem patet vel levi instituto singularum examine, quod sic per partes aggredimur.

DE NOTA UNITATIS.—Unitas Ecclesiae in Scripturis constanter praedicatur. Christus enim vocat Ecclesiam regnum suum, ovile, domum, Ecclesiam suam semper in singulari numero; Apostolus vero passim Christi Ecclesiam vocat corpus Christi, quod certe non nisi unum esse potest. Supervacaneum autem esset congerere sanctorum patrum testimonia ad hoc confirmandum, cum et adversarii ipsi id fateantur (1).

Haec autem unitas exurgit ex unitate fidei et charitatis, seu communionis, quo fit ut ii omnes qui ad unitatem Ecclesiae pertinent eandem fidem profiteri et eandem tenere communionem debeant. Si utraque aut alterutra desit, Ecclesia unitas nec est, neque concipi potest. Etenim ad unitatem fidei quod spectat, nota sunt Apostoli verba: «Unus Dominus, una fides, unum baptisma (2)»; ad unitatem vero charitatis seu communionis quod attinet, praeter quam quod Christus mortuus perhibetur, «Ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum (3)»; id est ut in unam Ecclesiam coadunaret illos, qui partim ex Judaeis, partim ex gentibus in ipsum essent credituri, eam Patri suo maxime commendavit dicens Joan XVII. «Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos,» et paulo post rogat ut haec Ecclesiae suae unitas in fide et charitate

(1) Plura testimonia Dr. Palmer op. cit. De ecclesia p. 1. cap. 4. sect. 2. congerit ex Calvino, ex anglicanis, presbyterianis, methodistis, etc. qui unanimiter profitentur grave esse peccatum scindere unitatem, ac omnes teneri ad communionem cum iis qui censent veram Christi Ecclesiam constituere. Verum illud sedulo animadvertendum est cum FF. de Walemburch in contrav. De notis seu signis ecclesiae par. post. § 9. quod licet protestantes omnes, saltem ipsorum tempore, agnoverint Ecclesiam unam, nullas tamen confessiones protestantium ponere unitatem tanquam notam, vel signum verae Ecclesiae.

(2) Ephes. IV, 5.

(3) Joan. XI, 52. Ubi pariter animadvertendum est, cum dicimus notam unitatis exurgere, seu conflare etiam ex unitate charitatis, hoc nomine hic minime significari charitatem illam, qua nos mutuo diligere debemus veluti virtutem personalem et privatam, qua vel cum infidelibus iis conjungi debemus, qui extra Ecclesiam sunt; sed significamus charitatem specialem totius christianis populi propriam, qua omnes absque divisione adhaeremus pastoribus et episcopis ad idem corpus constituendum, profitentes eandem fidem et tenentes eandem communionem. Hoc sensu patres ut notam essentiali Ecclesiae constituunt charitatis unitatem; hac de causa adjectivum illam explanationem seu communionis. Alioquin privatus homo ex eo quod alium odio persequeretur, scinderet unitatem Ecclesiae, et extra Ecclesiam esset, quod est absurdum, ac nemo unquam ne somnavit quidem. Cf. Maldonat. in hunc loc.

perpetuo duratura sit: «Non pro eis rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint.» Utrumque complexus pariter est Apostolus scribens ad Ephesios: «Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus... donec occurramus omnes in unitatem fidei... veritatem autem facientes in charitate, crescemus in illo per omnia quae est caput Christus. Ex quo totum corpus compactum, et connexum per juncturam subordinationis secundum operationem in mensura uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate (Loc. cit. V. 5-16);» et alibi passim.

Nec aliam notam unitatis Ecclesiae, prout exterior ac visibilis est, agnoverunt sancti patres praeter eam quae exurgit ex duplici capite, nempe ex fide quae una in omnibus est, et ex charitate seu communionem cujus vinculo omnes colligantur. S. Ambrosius Ecclesiam definit «Congregationem, quae in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis assurgit (1),» et ante ipsum Tertullianus: «communicamus, scribat, ecclesiis apostolicis, quod nulli doctrina diversa (2),» nempe ob ejusdem fidei unitatem. Idem docet s. Augustinus in libro de unitate Ecclesiae (3), et reliqui unanimiter. Quapropter episcopi africani in Sardinia exules: «Membra, inquit, ecclesiastici corporis... in unitate fidei compages retinet unitatis (4).»

Hinc duo sunt, quae homines ab Ecclesia potissimum excludunt: haeresis, qua tollitur unitas fidei, et schisma quo admittitur charitatis seu communionis unitas. Ex alterutrius, aut utriusque defectu quovis tempore Ecclesiae patres sectas ab unica vera Ecclesia Christi distinxerunt, et contra eas sive simul sive seorsum sumptas pugnarunt, ut illas extra viam salutis aberrare ostenderent. Quoniam vero Christus Ecclesiam suam unam esse voluit tum unitate fidei tum unitate charitatis, debuit eam instruere mediis idoneis ad utramque unitatem sartam tectamque servandam, cum finis sine mediis obtineri nequeat. Ex hoc vero inferitur quod ab initio praemisimus,

(1) De officiis lib. III. cap. 5. n. 19. edit. Maur.

(2) De praescript. cap. 21. edit. Rig.

(3) Cap. 4. ubi scribit: «Totus Christus caput et corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, et corpus eius Ecclesia, sponsus et sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso capite ab scripturis sanctis dissentit (id est, non tenet veram fidem), etiamsi in omnibus locis inveniantur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, et unitati Ecclesiae non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi justificatione dissentiat.» Quae deinde fuse evoluit, ut ostendat quod, alterutra conditione deficiente, aut unitatis fidei, aut unitatis communionis, nemo possit censeri esse in vera Christi Ecclesia, quae utramque unitatem in suo conceptu involvit, et includit.

(4) In epist. Synodica, quae creditur s. Fulgentii, data an. 521. apud Harduin. Acta conc. tom. II. col. 1055. Alia plura patrum in hanc rem testimonia, cf. apud Nicole in op. Unité de l'Eglise lib. I. ch. 7. necnon apud Thomassinum in op. Traité de l'unité de l'Eglise. Paris 1687. tom. II. part. I. et II. apud Ballerini de vi ac ratione primatus. Serm. 1766. cap. 10.

unitatis notam non solum complecti unitatem fidei et communionis, sed praeterea principium ex quo unitas haec profuit et conservatur, quod quidem aliud esse non potest, nisi auctoritas. Hac enim solum fit ut fidei et charitatis seu communionis unitas tum in membris singulis, tum in toto corpore haberi possit et conservari. Quapropter illa sola unitas ceu nota verae Christi Ecclesiae haberi debet quae utrumque complectitur, unitatem scilicet fidei et communionis cum medio idoneo eam producendi et jugiter conservandi. Ex quo pariter legitime inferitur eas societates non posse spectari ut veras Christi ecclesias, quae ejusmodi nota destitutae sunt (1).

DE NOTA SANCTITATIS.—Sanctitatem notam esse verae Ecclesiae nemo est qui ambigat. Christus enim venit in hunc mundum, et passus est, ut «illam (Ecclesiam) sanctificaret» (Ephes. V. 26) et elegit nos «ut essemus sancti et immaculati» (Ibid. I. 4) seu «Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem honorum operum (Tit. II. 14).» Ille enim est finis proximus et immediatus quem sibi Redemptor noster proposuit in sua Ecclesia instituenda. Nec ulla secta est quae non profiteatur Ecclesiam Christi sanctam esse (2). Difficultas, si qua est, versatur circa modum quo haec nota prout visibilis est, internoscatur. Cum vero communionem omnes sive merito sive immerito sibi arrogent sanctitatem quae provenit tum ex ratione capitis et plurimorum saltem membrorum, tum ex ratione doctrinae et sacramentorum, ne longam ac difficilem discussionem ineamus, juxta methodum quam proposuimus, dicimus hanc notam deprehendi ex interioris vitae supernaturalis manifestatione. Haec autem manifestatio non solum fit per exercitium virtutum omnium et consiliorum etiam evangelicorum, in summo gradu, seu uti vocant heroico, verum etiam per charismatum affluentiam, miraculorum praesentium, ac vaticiniorum, quam Ecclesiae suae nunquam defuturam Christus promisit, et per fecunditatem perennem, quam ei pariter juxta dicta Christus pollicitus est.

Si qua igitur societas ea doctrina instructa non sit quae ad sanctitatem homines informet, multo magis si eam doctrinam profiteatur quae sanctitati adver-

(1) Hoc etiam agnovit et fassus est Palmer. in op. cit. part. I. cap. 4. sect. 2. ubi in conclus. n. 2. scribit: «Quoniam Deus praecipit unitatem in Ecclesia sua, et quoniam Christus adeo eam optavit, et oravit pro ipsa, necessario sequitur quod ipse debuerit media suppeditare ad hanc unitatem servandam: ideoque quod omnis societas quae media non possidet ad servandam unitatem communionis, et cujus principia fundamentalia eam adstringunt ad tolerandam, aut etiam ad fovendam divisionem absque termino, non possit esse Ecclesia Dei.» Notanda sunt verba illa absque termino, quae omnino coherent systemati quod paulo post exponam hujus auctoris anglicani.

(2) Id rei ipsae profitentur confess. Helvet. poster. cap. 17. prior art. 14. Belgica art. 23. Basileensis art. 5. Bohemica art. 8. August. art. 7. Saxonica art. 12. Catech. gall. Dom. 15. catech. Heidelberg q. 25. Ursinus Dom. 21. quaest. 54. § 4. Nihilominus, prout idem Walemburchi observant loc. cit. § 26. nullae protestantium confessiones ponunt sanctitatem, tanquam notam vel signum verae Ecclesiae.

setur, quæque opera bona minime promoveat, aut etiam excludat, absque alio indicio evidens est eam hac nota sanctitatis esse destitutam, nec proinde veram esse Christi Ecclesiam. Si præterea non præseferat indubia signa ac ineluctabilia Dei testimonia quibus interior supernaturalis ejus vita, quæ in gratia habituali, virtutibus theologalibus ceterisque adnexis consistit, exterius aperte manifesta sit, quamvis sanctitatem jactet, nunquam certo nobis constabit utrum notam veræ Ecclesiæ habeat necne. Fucata enim sanctitas absque ejusmodi divino testimonio esse potest; nota autem ita certa esse debet ac indubia, ut in omnium oculos facile incurrat. Cum vero ex dictis hæc nota sanctitatis certa ac ineluctabilis non sit, nisi per exteriorem vitæ manifestationem se prodant, ea qua exposuimus ratione, patet illam solam societatem quæ ejusmodi nota sanctitatis sit insignita, veram posse dici et esse Christi Ecclesiam.

DE NOTA CATHOLICITATIS. — Catholicitatem seu universalitatem pariter notam esse veræ Ecclesiæ Scripturarum oracula ac patrum omnium consensus luculenter ostendunt. Etenim Deus Genes. XII. 5. XXII. 18. XXVI. 4. XXVIII. 14. collat. Act. Apost. III. 25. et Gal. III. 9. promisit Abraham, Isaac et Jacob quod gentes omnes in eorum semine, scilicet in Christo, benedicendæ essent; Psalmo autem II. 8. Deus item sic alloquitur filium suum: « Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ. » Quæ quidem aliæque ejusmodi pene innumera divinorum eloquiorum oracula nullus christianus dubitat ad Christi Ecclesiam pertinere. Huc etiam spectant Christi ipsius promissiones et vaticinia, siquidem Matth. XXVI. 13. et Marc. XIV. 9. Christus prædicat evangelium suum prædicatum iri in universo mundo; misit apostolos suos Matth. XXVIII. 19. ad docendas et baptizandas omnes gentes, seu ut legitur Marc. XVI. 15. eos misit « in mundum universum prædicare evangelium omni creaturæ; » et reipsa idem evangelista Marcus ib. v. 20. eosdem exhibet prædicantes ubique; et Apostolus Rom. X. 18. « et quidem, inquit, in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum; » in epistola vero ad Coloss. I. 6. loquens de Evangelio testatur, quod « in universo mundo est, et fructificat et crescit sicut et in vobis. » Patres autem non solum catholicitatem ut notam veræ Ecclesiæ propugnant unanimiter, sed præterea exinde validissimum desumunt argumentum ut evincant, acatholicos, seu schismaticos et hæreticos non constituere veram Christi Ecclesiam, imo et in ea non esse, eo quod hæc nota destituti sint (1).

(1) Horum testimonia profert Lud. Thomassinus in op. cit. *Traité de l'unité de l'Eglise*, ubi p. 1. exhibet auctoritatem patrum græcorum; in p. autem 2. auctoritatem patrum latinorum, qui unanimes sunt in universitate veræ Christi Ecclesiæ adstruenda. Ne longior sim unum aut alterum testimonium ex iis describam. S. Justinus in *Dial. cum Tryphone* contendit ad Christum ejusque Ecclesiam pertinere prophetarum oracula, quibus gentium ubique terrarum ad Deum conversio prædicatur, et reipsa in Christi Ecclesia sortita esse suum effectum. Sic inter cetera scri-

bit n. 400. Καὶ οὗτοι οὐκ ἔστιν ὁ ἱεροβὸν καὶ δουλαγωγὸν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πάσαν τὴν γῆν, ὅτι οὐκ ἔστι, id est, « Neminem autem esse, qui nos in Jesum per totum orbem terrarum credentes exterreat, et in servitutem redigat, in promptu est. » Quod quidem ibidem sæpius inculcat, negatque hæc notam sive Judæis sive idololatriæ competere posse. Sic etiam s. Irenæus lib. I. cap. 10. n. 1. ed. Mass. scribit: ἢ μὴ γὰρ ἐκκλησία, καίπερ καὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περὶ τὸν τῆς γῆς διασπαρμένη, παρὰ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβούσα τὴν εἰς ἕνα θεὸν κ. τ. λ. « Etenim Ecclesia tametsi per universum orbem usque ad extremos terre fines dispersa, fidem eam ab apostolis eorumque discipulis acceptam, quæ est in unum Deum, etc. » Plura alia cf. ejusdem s. Martyris in hæc rem testimonia apud Massuetum in Diss. III. Iren. art. 4. n. 40. Sic etiam inter Latinos Tertullianus lib. V. cont. Marc. c. 19. ed. Rig. in medium allato Apostoli testimonio de evangelio. « Quod pervenit usque ad vos, sicut et in totum mundum » prosequitur: « Nam si jam tunc traditio evangelica ubique manavit, magis quam omnis hæretica, nedum Antoniani Marcionis, nostra erit apostolica... Eam enim et sic constabit esse, quæ prior mundum replevit, illius scilicet Dei evangelio, qui et hæc cecinit de prædicationibus ejus: in omnem terram exivit sonus eorum, et in terminos orbis verba eorum. » Sic etiam s. Cyprianus, sic reliqui omnes.

Verum quod magis mireris est, quod omnes acatholicos, seu sectæ recentiores idipsum profiteantur; nam et ipsi admittunt catholicitatem esse veræ Ecclesiæ proprietatem, recitant et ipsi articulum symboli apostolici « Credo sanctam Ecclesiam catholicam (1). » Ne igitur in ambiguo versemur, cum sectæ omnes catholicitatem sibi vindicent, perspicue exponendum est in quo præcise hæc nota universalitatis consistat. Duo porro in sua notione complectitur, quorum si alterutrum desit, multo vero magis si desit utrumque, ejusmodi nota haberi nequit: alterum igitur est Ecclesiæ per universum orbem diffusio juxta veteris testamenti vaticinia et Christi promissiones, alterum est ipsius Ecclesiæ identitas tum quoad fidem, tum quoad communionem quovis loco. Prius non inepte partem *materialem* catholicitatis vocaveris, posterius partem *formalem*. Hac identitate fit ut Ecclesia eadem

hit n. 400. Καὶ οὗτοι οὐκ ἔστιν ὁ ἱεροβὸν καὶ δουλαγωγὸν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πάσαν τὴν γῆν, ὅτι οὐκ ἔστι, id est, « Neminem autem esse, qui nos in Jesum per totum orbem terrarum credentes exterreat, et in servitutem redigat, in promptu est. » Quod quidem ibidem sæpius inculcat, negatque hæc notam sive Judæis sive idololatriæ competere posse. Sic etiam s. Irenæus lib. I. cap. 10. n. 1. ed. Mass. scribit: ἢ μὴ γὰρ ἐκκλησία, καίπερ καὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περὶ τὸν τῆς γῆς διασπαρμένη, παρὰ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβούσα τὴν εἰς ἕνα θεὸν κ. τ. λ. « Etenim Ecclesia tametsi per universum orbem usque ad extremos terre fines dispersa, fidem eam ab apostolis eorumque discipulis acceptam, quæ est in unum Deum, etc. » Plura alia cf. ejusdem s. Martyris in hæc rem testimonia apud Massuetum in Diss. III. Iren. art. 4. n. 40. Sic etiam inter Latinos Tertullianus lib. V. cont. Marc. c. 19. ed. Rig. in medium allato Apostoli testimonio de evangelio. « Quod pervenit usque ad vos, sicut et in totum mundum » prosequitur: « Nam si jam tunc traditio evangelica ubique manavit, magis quam omnis hæretica, nedum Antoniani Marcionis, nostra erit apostolica... Eam enim et sic constabit esse, quæ prior mundum replevit, illius scilicet Dei evangelio, qui et hæc cecinit de prædicationibus ejus: in omnem terram exivit sonus eorum, et in terminos orbis verba eorum. » Sic etiam s. Cyprianus, sic reliqui omnes.

(1) Alias monui passim protestantes ex hoc symboli articulo expunxisse vocem *catholicam*; alii tamen quodam pudore suffusi eam retinuerunt. Summa enim apud eos libertas est sive abjiciendi, sive retinendi in fidei confessione quod libuerit, et prout libuerit, regula quippe caret. Ceterum Palmer. op. cit. p. 1. c. 7. ostendit testimoniis adductis ex Calvino, et ex confessionibus Augustana, et Helvetica, catechismo genevensi, confessione Bohemica, catechesi Heidelburgensi, declaratione Thoruniensi, ex Presbyterianis, e Barceio, ex Owenio, ex anglicanis, etc. omnes sectas admittere catholicitatem veluti notam veræ Ecclesiæ. Inter anglicanos hoc refert episcopi Pearsonii testimonium: « Magis obvia, ac generalis idea hujus *catholicismi* consistit in *diffusibilitate* Ecclesiæ quæ missioni innixa est collata ejusdem fundatoribus *ite et docete*, etc. Ecclesia Christi in primæva sua constitutione effecta est natura sua *diffusiva*... Rationem hanc attulerunt veteres patres quare Ecclesia fuerit *catholica* nuncupata, et Ecclesiæ natura ita describitur in Scripturis. Ego video (prosequitur idem auctor) hæc Ecclesiam, non jam ut Judæorum ecclesiam circumscripam uno populo, uniusque gentis limitibus coarctatam, sed ob ordinationem et mandatum Christi, et ob efficaciam potentie suæ disseminari inter omnes gentes, ac propagari in omnem locum, extendi ad omnes ætates. » Hinc merito concludit Palmer: « Fierine potest ut habeatur validior probatio de essentiali universalitate Ecclesiæ isto omnium ætatum, ecclesiarum et sectarum consensu? » Verumtamen et hic pariter animadvertendum est, nullas confessiones protestantium admittere ejusmodi Ecclesiæ diffusionem, ut *notam* aut *signum* veræ Ecclesiæ. Cf. FF. de Walemburch loc. cit. § 45. Hallucinationem proinde Palmer permiscens catholicitatem in se spectatam quam præfate confessiones quidem agnoscunt, cum nota ad discernendam veram Ecclesiam, quam *nullæ* admittunt.

prorsus sit ratione doctrinæ et communionis, ratione loci et ratione temporis.

Notionem hanc novam non esse, ceteris omissis, aperte patet ex antiquorum patrum doctrina. Sane s. Irenæus ita describit hæc Ecclesiæ universalitatem, ut non solum asserat esse veram Christi Ecclesiam « per universum orbem usque ad fines terræ seminatam » (*loc. cit.*), apud « multas gentes barbarorum et per universum mundum » constitutam, circumeuntem mundum universum (1); sed præterea insistit in eo potissimum quod *una fides sit, doctrina et traditio, una anima, unum cor, unum os, una et eadem prædicatione, ac regiminis ecclesiastici forma* (2). Tertullianus vero Marcionem perstringens, et in eo hæreticos ceteros, postquam ostendit Ecclesiam ubique esse diffusam, subdit: « Marcionis autem quum totum impleverit mundum, ne tunc quidem se defendere poterit de apostolica. Eam enim et sic constabit esse, quæ prior mundum replevit, illius scilicet Dei evangelio, qui et hæc cecinit de prædicationibus ejus: in omnem terram exiit sonus eorum, et in terminos orbis verba eorum » (*loc. cit.*). Negat scilicet catholicam esse posse Marcionis sectam, etiamsi per universum orbem diffusa fuerit, quia semper erit destituta catholicitate formali ex defectu identitatis doctrinæ, quovis loco et quovis tempore.

Quapropter illa sola ecclesia hæc notam possidebit, adeoque erit vere catholica et vera Ecclesia Christi, quæ non modo materiali verum etiam formali catholicitate gaudet ex sua institutione et natura; quævis autem societas utcumque diffusa, si hæc destituta sit, neque Christi Ecclesia erit, sed secta et synagoga Satanæ (3).

DE NOTA APOSTOLICITATIS. — Circa necessitate hujus notæ ad cognoscendam veram Christi Ecclesiam nulla est controversia; omnes fatentur veram Ecclesiam debere esse apostolicam. Christus enim missionem dedit apostolis instituendi seu fundandi ecclesias per universum mundum illis verbis: « Sicut misit me Pater et ego mitto vos (*Joan. XX, 21*). Euntes docete, baptizantes » (*Matth. ult.*); et Apostolus admonebat fideles superædificatos esse « super fundamentum apostolorum et prophetarum » (*Ephes. II, 20*). Joannes vero refert se vidisse civitatem Hierusalem, nempe Ecclesiam, cujus murus habebat « fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum Agni » (*Apoc. XXI, 14*).

At enim: in quonam ejusmodi apostolicitatis nota consistit; quidnam in suo conceptu involvit? Præter apostolorum doctrinam exposcit illa publicam,

(1) Lib. III. cap. 4. n. 2. et cap. 12. num. 7. circa finem; lib. 4. c. 56.

(2) Lib. I. cap. 10. n. 2. seqq. Cf. etiam Massuetum diss. et loc. cit.

(3) Pulchre Augustinus in lib. *De pastorib.* cap. 8. docet Ecclesiam esse ubique, et hæresim ubique. Sed Ecclesiam esse *unam et eandem* ubique, hæreses autem non eandem sed diversissimas, quæ se invicem non noverunt, et proinde nullam earum esse catholicam. Origenes vero apud eard. Hosium in *Confessione cathol. fidei* cap. 21. « Catholicam dicimus, scribebat, quia sentimus idem quod universus mundus. » Idipsum docet s. Cyrillus Hierosolym. catech. 18. n. 25. ed. Touttei.

perennem, seu nunquam interruptam ab apostolis ad nos usque successionem. Diximus autem *publicam successionem*, qua nempe, solemniter et externa inauguratione ministrorum per ritum a Christo institutum et ab apostolis adscitum, propagatus fuerit cætus eorum qui in magisterio et regimine apostolis successerunt ad opus continuandum ab apostolis inceptum, ad conversionem scilicet infidelium et fidelium sanctificationem. Diximus insuper *perennem seu nunquam interruptam successionem* ad significandum *formalem* ejusmodi successionem; nec enim satis est ad apostolicitatis notam constituendam, *materialis*, ut ita loquar, ab apostolis successio; sed requiritur præterea successio *formalis*, ita ut debeat, qui succedere apostolis dicitur in publico magisterio et Ecclesiæ regimine, conservare unitatem fidei et communionis cum Ecclesiæ universæ capite et centro. Id quod inferius data opera ostendemus. Alioquin si quis Ecclesiæ cujusdam apostolicæ seu ab aliquo apostolo aut apostolorum discipulo institutæ episcopus in hæresim aut schisma incideret, uti e. g. Dioscorus episcopus Alexandrinus, dicendus esset apostolorum successor; quod absurdum quidem est.

Sane hæc est tessera qua antiqui Ecclesiæ patres veram apostolicitatis notam a spuria distinxerunt. Sic inter ceteros loquitur Tertullianus adversus hæreticos: « Edant ergo origines ecclesiarum suarum; evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex apostolis vel apostolicis viris, qui tamen cum apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ apostolicæ census suos deferant... Ad hæc itaque formam probabuntur ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex apostolis, vel apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur; tamen in eadem fide conspirantes, non minus apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreses ad utramque formam a nostris ecclesiis provocatæ, probent se quaquam putant apostolicas. Sed adeo nec sunt: nec probare possunt quod non sunt: nec recipiuntur in pacem et communicationem ab Ecclesiis quoquo modo apostolicis, scilicet ob diversitatem sacramenti nullo modo apostolicæ (1). » Eodem modo loquuntur Irenæus (*Lib. V. cap. XX. n. 1. seqq.*), Cyprianus (2), Ambrosius (3), Hilarius (4), Augustinus (5), quorum testimonia paulo post exhibebimus.

Interim ex postremis Tertulliani verbis patet ad constituendam apostolicitatem non absolute requiri

(1) *De præscript.* cap. 52. Quid hic significet Tertullianus sacramenti nomine, critici inter se non conveniunt. Nonnulli jusjurandum intelligunt, alii sacramentum baptismi ut La-Cerda, alii verisimiliter cum Albasinæ accipiunt eam vocem de religione ipsa, seu religionis professione. Cf. Pamelium in hunc loc.

(2) Epist. LXXIII. et in lib. *De unit. ecclesiæ* edit. Maur. p. 195. et alibi passim.

(3) Lib. *De incarnat. dominicæ sacramento* cap. 3. n. 54. et lib. *De penit.* cap. 7. n. 55.

(4) *Comment. in math.* cap. 10. n. 9, 10. ed. Maur. et alibi.

(5) Lib. II. *cont. epist. reit.* cap. 58. lib. *De unit. eccl.* cap. II. *Brevic. collat. cum Donatistis* cap. 3. seqq. etc.